

II. 550.757/124.
Зрн

ТЕАТРАЛЬНА
БІБЛІОТЕКА

І. Я. ЛУЦИК.

МАТИ

ДРАМА НА 4 ДІЇ.

ЛЬВІВ 1933.
В-во „РУСАЛКА“.

Printed in Poland.

„Театральна Бібліотека“ В-ва „РУСАЛКА“

Виходить що 3 місяці під редакцією Гр. Гануляка

Річна передплата 4 зол.

За границею 1 дол. ам.

Рік вид. XII.

1933.

Вип. II (124).

Copyright by „Rusalka“, Leopold

Авторські права застережені.

Головні склади:

Для Америки:

Galic. Bazar, 123, Ave A, New. York. N. Y.

Для Канади:

1) Ukr. Booksellers, 660 Main Str. Winnipeg Man.

2) Ukr. Book Store, 10348—101 st. Edmonton, Alta.

З друкарні „Д. П.“ в підняймі „Графії“, Львів, вул. Тиха 5.

МАТИ

ДРАМА З НАРОДНЬОГО ЖИТТЯ НА 4 ДІЇ.

*срочник
Кобзарь*
НАПИСАВ:

І. Я. ЛУЦИК (РОМАН СУРМАЧ).

pseudonym

ЛЬВІВ 1933.

НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА „РУСАЛКА“

ОСОБИ:

Тарас, господар, літ 50

Марія, його дружина,

Семен, старший їх син, літ 26,

Анна, його дружина,

Іван, молодший їх син,

Марта, його дружина (в 2. і 4. дії),

Григорій, начальник громади,

Павло, господар,

Луць, | ровесники Івана.
Сень, |

Невидимий Суддя.

Річ діється в Галичині — в найновішу добу. Між першою а другою дією минає 3, між другою а третьою дією пів року, між третьою, а четвертою 4 роки.

ДІЯ І.

(Хата Тараса. День святочний. Марія сидить на лаві, Анна біля неї).

ЯВА 1.

Марія. А там, Анно, коли Іван був маленький, то я ні одної ночі не досипляла. Завжди над колискою. І так через два роки. Потім вже легче було, тільки, що пустий став і вітренний. Що не намолилася я Богу, що не наплакалася, що сліз не пролила! Так і до нині остало.

Анна. Молодий, пустий. Ось і так йде до війська, там навчиться розуму, другий стане.

Марія. А вже Семен зовсім інший, тихий, роботящий. Однак я їх любила й люблю, не пестила я одного більше, а другого менше, з одного вони гнізда, а не одної вдачі. Котрої матери серце не болить, коли дитина йде до війська. Але сподіюся, що може Іван там постаткує, бо зараз то ціле село то лише про його пустоту й говорить. А батько гризеться, спокою не має. І так в бідности перейшов його вік і сил у нього нема, ні здоровля!

Анна. Чи то один за молоду пустує, а потім біда наведе на добру дорогу. Так і з Іваном буде.

ЯВА 2.

(Входить Семен з газетою в руці).

Семен. Я думав, що ви вийшли в поле. День чудово гарний. (Сідає, розгортаючи газету).

Марія. Тато пішов у поле на пшеничку подивитися. А я осталася, Іван не приходив ще обідати. І в церкві, здається, не був.

Семен. Як міг бути у церкві, коли від вчера запивається в Луцевій хаті. Аж соромно подумати, що так понижають вони день святочний. Гріх, непростимий гріх.

Марія. І я так кажу. Но щож порадити на те?

ЯВА 3.

(Входить Іван, за капелюхом квіти, капелюха не здимає).

Іван. Го, го, го, я думав, що нікого нема. А тут повна хата! (До Семена, котрий читає газету). Наш книжник на аблеката вчиться, всі мудрости хоче поїсти.

Семен. А ти би капелюх скинув, бачиш, що святі образи на стіні, а й мати тут!

Іван. Образи образами, а мати вибачить. А ти мене розуму не вчи, я свій маю.

Марія. Чому ти, Іване, не був в церкві нині?

Іван. На старі літа що буду робити?

Анна. Ой, Іване, Іване, не гніви Бога!

Іван. Диви й невістка має голос. Краще подумалаб, щоби миска на столі стояла. Що ви варили?

Марія. Борщ і кашу.

Іван. В других людей собаки лучше годуються. Не буду того їсти.

Семен. То йди до других людей.

Іван. Ти мой, тебе хто цікає, чи що? Запах нюх в газету, читай. Я тут маю таке право, як і ти.

Марія. Ти знаєш, ми люди бідні, деж нам про кращі страви думати.

Іван. І другі небогаті. Луцева мати нині йому курку зварила, знає, що син за тиждень до війська йде. А ви за мене менш собаки дбаєте. Дурного птюню і того не дасьте.

Марія. Іване, ти знаєш нашу розкіш. Батько не заробить, хліба не хватає, ти до роботи не берешся.

Іван. Певно, йди на два роки до війська, та ще до роботи берися. Добрі ви мама для мене.

Семен. Другі теж йдуть до війська й працюють.

Іван. Я не другі й не хочу працювати.

Анна. Так не хочеш борщу?

Іван. Подавися ним сама.

Марія. Що з тобою, хлопче, з розуму зійшов, що?

Іван. То скорше ви, мамо, на старости розуму не мавте.

Семен. Слухай, Іване, шануй матір, а то пожалуєш.

Іван. Що хочеш до бійки ставати? Попробуй.

Марія (встає і хватає його за руку). Сину, таж то брат твій, а до того старший.

Іван. Чорт мені з його братерства, як з вашого материнства і з вашого борщу.

Марія. Така то відплата за те, що я тільки наплакалась над тобою.

Іван. А хто вас просив? Другі діти під плотом вирости, а не хлечуть голого борщу. А тут все одне і те саме: мати й мати! Велике діло мати!

Семен (встає). Ні, не можу я слухати цього. Ходи, Анно, підем краще в поле!

Іван. З Богом, Парасю, ніхто за чуб не держить,

(Семен і Анна відходять).

ЯВА 4.

(Марія, Іван).

Марія. Іване, чи ти вже сумління не маєш?**Іван** (сідає і крутить папіроску). Мені грошей треба, не сумління.**Марія.** Ціле село лише про твої збитки говорить! Два рази ти сидів в арешті: раз три, а раз п'ять днів, не сором тобі?**Іван** (закурює папіроску). Або то арешт для псів, не для людей? Там пани сидять...**Марія.** Нехай пани сидять собі, а ти господарська дитина.**Іван.** Пізнати, що хлопська, бо на борщи. Я би і циганською дитиною рад бути, коби на хлібах. Мамо, з чим я піду до війська, з голими руками? Грошей мені треба.**Марія.** А мало було роботи при гостинці? Не міг ти собі грошей наскладати?**Іван.** Ви все одне і те саме, з вами й говорити шкода! Дайте хоч пару яєць на тютюн.**Марія.** Того тобі не відмовлю. Посидь, я загляну, чи не знеслися курки. (Виходить).

ЯВА 5.

Іван (сам). Тьфу! Одно лише чуєш: роби й роби! Роби на піснім борщи. Гм! Нині требаби де грошей дістати, хлопці музику справляють. А тут з під землі не добудеш. І їсти хочеться. (Іде до припічка, бере горщик й ложку, пробує й плює). Тьфу, й мукою навіть не підбили.

ЯВА 6.

(Входять Луць і Сень).

Луць. А ти, що робиш, Іване?**Іван.** Хотів борщу покоштувати.**Сень.** А масний?**Іван.** Хороби — масний!**Луць.** Нехай би хоч собаці хвіст утяли й кинули в горщик.**Сень.** Прийдеш ти, небоже, до війська сухий як патик.**Іван.** Що робити. На таким борщи не потовстієш. Ось дивіться! (Набирає на ложку й переливає). Чиста юшка.**Луць.** Стривай, підмастимо його.**Сень.** Чим?**Луць.** Побачиш! (Бере з груби жменю вугля й попелу й силе в горщик). Густиший буде.**Іван.** Нехай його сами їдять. (Відсуває горщик). А що хлопці, музика буде?**Сень.** Як буде, коли грошей нема?**Іван.** А в тебе Луцю?**Луць.** Ви завжди на мою кишеню цікаві? Тамтого тижня ставив я дві чвертки жита, тепер нема що й тащити.

Сень. На тебе, ване, черга.

Іван. Що ж я візьму, хиба той горщик з помиями.

Луць. Тащи, що хочеш, йначе до коршми нема як йти.

Сень. Знаєте хлопці що?

Луць. Що?

Сень. В нашого віята є коза, що її заграбили в жида. Не знати, чи добре козяче мясо?

Іван. Має бути добре!

Луць. Можно попробувати.

Сень. Так я й думаю. Як підуть всі на вечірню, то я буду пильнувати коло церкви, а ти Іване козу цап і до Луцевої хати, там їй зроби капут, а в ночі облупимо.

Іван. А як хто побачить?

Луць. То скажемо, що то був жарт.

Сень. Ба, але покищо грошей таки нема.

Іван. Чекай. В коморі новий сірак Семена. Він його тепер не бере на себе, а як я вже піду до війська, то що мені зробить?

Луць. Правда, бери й чим скоріш загуменками до Шандлі. Вона дасть три злоті.

Іван. Буде книжник мене згадувати. Глядіть, чи мама не йде. (Входить до комори, за хвилию виходить в сіраку під свитою, а в руках держить хустку).

Сень. О, бачиш і не видно сірака. А тут що маєш?

Іван. То хустка моєї братової.

Луць. Бери, буде більше.

Івань (Бере хустку за пазуху). Бачиш, премудра! Знає губу роззявляти. Попамятаєш ти мене. Тепер, хлопці, делікатно до жидів, а потому козі смерть. (Всі три виходять).

ЯВА 7.

Марія (ввійшовши по хвили). А деж Іван? (Глядить у вікно). Пішов з тими двома ледарями! (По хвили) І що нам з ним почати? Господи Боже! Прийми мою молитву, вислухай мене! Наведи його на дорогу правди й розкаяння. Карай мене, матір його, а він нехай стане таким, яким повинен бути! (Задумується).

ЯВА 8.

(Входять Семен і Анна).

Семен (сідає). Мамо, зле з нашим Іваном! Таж він ні Бога, ні людей не боїться.

Марія. Семене, скажи, чи я може вчила його на зло? Може я занадто пестила його? Чи відречися нам його? Таж нехай він буде не знати який, а таки він моя дитина. Може з часом до розуму прийде.

Анна. Дай то, Господи!

Семен. Нераз хотіли ми його зтягнути до читальні й чути про те не хоче! А що буде дальше?

Марія. Що Бог дасть. Я молюся за нього днями й ночами... Це одно, що можу зробити.

ЯВА 9.

(Входить Тарас).

Тарас. Ох, аж упрів я! (Сідає). Гарненько сходить святий хлібець. Може й дождуться люди потіхи. А Івана не було?

Марія. Був і пішов.

Тарас. Нічим не вдержиш його в хаті!

Анна. Хай розірветься ще перед військом.

Тарас. Не розумно ти говориш. І я служив і знаю, що це військо. Хто перед військом ледачий, той і там таким буде. Покарав нас Бог Іваном, тай годі!

Марія. Шож робити, не відречися нам його.

Тарас. Добре тепер, поки я живу. А в мене ні сил ні здоров'я. Самі то бачите. Не стане мене, що тоді буде?

Семен. По що вам про те думати! Життя наше в руках Божих.

Тарас. Воно правда. Но шож можу я вам оставити? Грунту всего навсего чотири морги. І отся хата. В тебе Семене є хата за жінкою, так отсю прийдеться лишити матери та Іванові. Чує моє серце, що не довго вона при нім остане!

Марія. Один Бог лише знає, що буде.

Тарас. Но Бог чудес не буде робити там, де чоловік йде проти його закону. Іван не шанує матери й про мене не дбає. Не буде тобі, небого, на старі літа добра тут при ньому!

Семен. В нашій хаті перше місце для матери.

Марія. А я остану при нім, не для того, щоби я його більше любила. А для того, що йому треба більше помочи й опіки.

Анна. Но, а як він не пошанує вас?

Марія. На то я й мати, щоби прощати! Терпіла я при нім, коли він був малий, потерплю й тепер. І як молилася я за нього тоді, так молитися буду й дальше.

Тарас. Воно правда. Буде, що Бог дасть. Не знаю, а я таки чогось зголоднів. Що, невістко, борщик є?

Анна. Є!

Семен. Іван не хотів їсти, казав, що в людей пси лучше їдять.

Тарас. Ось бачите! Хто гордить стравною, той дуже дурний чоловік. Такий борщ, який він є, а все є, бувають люди, що й такого не мають. Ми прожили на нім ціле життя й не померли. Правда, що він солодким тільки для того видається, хто працює в поті чола. Неробі буде він вдвоє більше кислий. Чи пси їдять лучше чи ні, а мені дайте борщу.

8

(Анна ставить перед нього хліб і ложку; Марія наливає борщ в миску й подає на стіл, крає хліб).

Тарас (хреститься перед образами, сідає, бере ложку, начерпує і здивовано приглядається). Що то з вами, господині мої, вуглем і попелом підправили борщ?

Марія. Не може бути. (Глядить в миску). Справді новно вугля й попелу!

Анна. По якому то? Борщик стояв на боці накритий.

Марія. Лише нарочно могло це статися.

Тарас. Хтож був у хаті?

Марія. Ніхто, лише...

Семен. Іван.

Марія. Потім заходили по нього Луць, та Сень, бо разом вийшли за ворота. Я була в городі.

Тарас. Так, значиться, синок й підправив нам борщ. Га! того хіба не простити, а збити драба на квасне ябко. То вже гріх на таке позваляти. Колись схоче пальці лизати по такій страві, та не буде її мати.

Марія. Не сердися, Тарасе! Видко дурійка до нього пристушила.

Тарас. Як не сердитись. Таж нас буде Бог карати за те, що позваляем на таке. Візьміть же ту миску з перед мене. (Анна бере миску).

(Хвиля загальної мовчанки).

Тарас. Скажіть йому, нехай я його на очи не бачу. А з війська, якщо таким має далі бути, нехай не показується. Я чужих гріхів на душу не хочу брати.

ЯВА 10.

(Входить Павло).

Павло. Слава Ісусу Христу!

Тарас. На віки слава!

Марія. Вітайте, гостеньки. Просимо сідайте.

Павло (сідає). Як проживаєте?

Семен. Як звичайно.

Павло. Журбу маєте?

Тарас. Чи одну! А за яку питаєте?

Павло. Ну, син іде до війська.

Тарас. Лучше для нас. Якаж нам потіха з нього.

Павло. Я його бачив в коршмі. Гуляють, а він за всіх платить.

Анна. Звідки в нього гроші?

Марія. Може позичив від кого?

Тарас. На яке конто? Хто йому що дасть?

Павло. Молодий, нехай гуляє. А я до вас, Семене. Провисив учитель з другого кінця, щоби ви конечно зайшли нині до нього. Хоче, щоби ви направили йому санки.

Тарас. Як зайти, то зайти.
Семен. Мені і так треба піти в другий кінець села. Хиба і ти, Анно, ходи.
Марія. А поступи, Анно, по дорозі до дядині.
Павло. Я до вїта зайду, прашпорт на ялівку взяти. А ви, куме, й ви, куме, й ви, молоді, оставайтесь з Богом, я таки піду.
Марія. Посидьте, куме!
Павло. Іншим разом, зараз нема часу. (Виходить).

ЯВА 11.

Марія. Звідки би Іван міг мати гроші?
Тарас. Коби знова не було якої ганьби.
Семен. Так збирайся, Анно, підем!
Тарас. Одягнися, Семене, бо під ніч добре зимно.
Семен. Я й сам думаю, треба сірак взяти.
Анна. Чекай, я винесу. (Входить до комори).
Тарас. А вертайте не дуже пізно.
Марія. Чогож їм спішитися.
Анна (з комори). Семене!
Семен. А що?
Анна. Ходи сюди! (Семен входить у комору).
Марія. Якось мені так тяжко на душі, що й сказати годі.
Анна (вибігає з комори з криком). Мамо, тату!
Марія. Що такого?
Анна. Ані нового сірака, ані моєї хустки нема!
Тарас. Господи, підкопався хтось під комору?
Анна. Таж я в хустці ходила рано до церкви. І сама поклала її на сірак.
Семен (входить). Що ж робити, пропало.
Марія. Но хтож міг взяти? У хаті нікого не було?
Анна. Хто взяв? Іван.
Тарас (підносить руки до гори й тяжко опускається на лаву).
Марія. Якже то, злодієм став, з нашої комори краде?
Тарас. Ось відки в нього гроші на гулятику.
Семен. Нема що! Я йду до коршми.
Анна. Не йди Семене! Вони ще тебе вбють.
Марія. Я піду. (Хоче йти, Тарас держить її за руку).
Тарас. Ні, ти не підеш. Злодій не буде зважати на те, що ти його мати.
Семен. А я таки йду!
Анна. То і я з тобою. (Обоє виходять).

ЯВА 12.

(Тарас й Марія. — Довша павза).

Марія (підходить до Тараса). Тарасе!
Тарас (підносить голову). Що скажеш.

Марія. Прости мені.

Тарас. Що ж маю тобі простити?

Марія. Прости мені, що я такого сина тобі на світ привела.

Тарас. І чим же ти провинилася в тім?

Марія. Може за дуже я його любила. Може за мало його навчала, за мало молилася за нього. І за те Бог карає. А твій біль, твій гнів нехай на мене спаде, а не на нього. Все ж він таки твоя дитина.

Тарас (по хвили). Ні, жінко, не твій то гріх, а його. Ти тут нічого не винна. А його як прощати і за що? Не допоможе тут нічо. Знаю я, що йду з того світа, та йду не через тебе, а йду через нього. І я його любив, коли він був малий, но зараз, як любити таку дитину?

Марія. А все ж таки Господь каже прощати й любити.

Тарас. І каже Господь по правді судити! Чи мов прощення верне Семенови його сірак, а Анні хустку? Вони день і ніч працюють, не тільки на себе, а на нас і на нього. Тож я маю обох їх однаково любити?

Марія. А той батько, що простив кающомуся синові?

Тарас. Простив кающомуся, плачущому, лежачому біля його ніг. А я маю простити злодієви і то тоді, коли він не за вкрадене добро? Скажи сама, чи таке прощення є справедливе. І чи він просить про нього? Він знає, що нема чого йому мене боятися.

Марія. А коли спохватиться, що зле робить?

Тарас. Тоді інша справа. Я батько і в мене не камінь, а серце у грудях... Но зараз його закамєнілість не мені прощати. (По хвили встає і тихо виходить).

ЯВА 13.

(Марія сама).

Марія. Господи, змиласердися над нами — спаси його! Мати Пречистая, Тебе я молю... я мати... тебе молю за мою грішну, заблудившу дитину, не дай їй потонути в пропасти гріха!

ЯВА 14.

(Входить Іван).

Іван. Мамо!

Марія. То ти, Іване, що з тобою? Слухай...

Іван (перебиває). Ні, то ви слухайте, мамо. Як би питали, де я був від обіду, скажіть, що я спав в стодолі.

Марія. Господи, певно, щось знова злого?

Іван. Що нового має бути? Скажіть, що я спав і нічого не буде!

Марія. Іване, чи ти цілком на Бога забув, чи що? Куди ти пішов? Злодієм став? Дивися на батька, ти до гробу його гониш. Де сірак і хустка?

Іван. Що там сірак і хустка, то своє, щоби за чуже біди не було. Так скажете, що я спав?

Марія. Ні, неправди я не скажу, тебе всі бачили в коршмі. А хоч би і не бачили, то я гріха на душу не візьму.

Іван. Добра ви мати!

ЯВА 15.

(Входять Семен й Анна).

Семен (злий). Я за ним по селі, а він тут. Іване, де мій сірак та Анни хустка?

Іван. Відчепися, чи я знаю, де твій сірак, чи що?

Анна. А хто знає? То ми на злодія робити маєм, що? Вуголь в борщ сипати знаєш, а за хустку не знаєш.

Семен. Я тобі, Іване, по доброму кажу, або скажи, що ти зробив з моєю працею, або я не буду дбати, що ти мій брат.

Іван. Овва, що мені зробив? Я взяв і до жида заніс, заставив. А сам я не брав, мені мама дали.

Марія. Що я тобі дала, чуже добро? Іване, чи ти з розуму зійшов?

Іван. Великі річі, як би ви мене були покрили. За дурних три злотих викуплять собі.

Семен. Господи, скільки днів прийдеться мені на те робити. І то брат так робити!

Іван. Який я тобі там брат. Щоби скорше відчепитися від вас. Ігі! Чого мені ще шукати між вами?

Анна. Певно, вже нічого не потягнеш.

Іван (злібно дивиться на неї). Ей, щоби я не показав тобі, на що в мене кулаки! Тьфу на вас! (Хоче йти. В дверях стає Григорій, за ним Тарас і Павло).

ЯВА 16.

(Входить Григорій, Тарас, Павло).

Григорій. От пташок тут!

Тарас. Той самий, начальнику!

Григорій. Ти, паничу, на таке пустився?

Іван. Що хочете від мене?

Григорій. Сам знаєш, чого хочу! Хто вкрав Павлови гаманець з п'ятьма золотими.

Іван. Не я!

Григорій. Гроші звідки ти мав?

Іван. Від жидівки. Я заставив сірак і хустку.

Григорій. За скільки.

Іван. За три злотих.

Григорій. А в коршмі ти платив цілою п'яткою. Звідки ти мав її?

Іван (путається, по хвили). Мені мама дала.

Марія. Ні, я не давала йому нічого, бо нічого не мала.

Григорій. Давай решту грошей.

Іван (Кидає на стіл гаманець). Маєте!

Павло. Той самий. (Отвирає). Три золотих є, а два де?

Іван. Пропив!

Тарас. Тепер робіть з ним, що хочете!

Марія. Ні, начальнику, я відроблю сама. Я віддам все, тільки не беріть його, нехай йде до війська, то вже за неділю, змилосердяться!

Григорій. Нехай йде! А ви загодіться з Павлом. Ти, злодію, на село мені не показуйся, а то я з тобою поговорю... Пам'ятай! Так вибачайте, куме Тарасе і з Богом оставайте. (Григорій і Павло відходять).

ЯВА 17.

(Ті, без Григорія і Павла).

Тарас. Тепер я ще з тобою поговорю. Я твій батько! В нашім роді не було злодія і не буде! Від нині ти мені не син, а я не твій батько!

Марія. Тарасе, не кажи того!

Тарас. Так, жінко, борониш синка злодія! Мало того, що стільки ганьби наніс на мою голову, ще й злодієм став. Борониш його за те, що і тебе злодійкою хотів зробити.

Марія. Чуєш, Іване? За те, що я тебе любила, за те я перед Богом відповім. І я тебе прошу, покайся, схаменися, глянь, що робиш. А певно й батько простить тобі.

Іван. Треба мені вашого прощення.

Семен. Іване, схаменися, то мати говорить до тебе.

Іван. Овва, мати. Борщем знає кормити, а заступитися перед людьми не знає! На чорта мені така мати.

Тарас. Що! ти смієш зневажати рідну матір за те, що вона тебе боронила? Так геть мені, геть з хати, геть з очей, щоби я не бачив тебе на свої очі.

Іван (стає на порозі). Не кричіть, ніхто вас не боїться. Дивіть, за дурну мамуню стільки клопоту.

Тарас. Бодай ти малим ско . . . .

Марія (падає на груди Тараса і затикає йому в половині слова уста). Тарасе, не клени. Я.. мати. Я.. прощаю!

Завіса паде.

ДІЯ II.

Та сама хата, три роки пізніше.

ЯВА 1.

(Іван в шапці сидить при столі, Марта при печі.)

Іван (бе кулаком о стіл). Я так кажу і так має бути! Хто тут господар, як не я?

Марта. А чи я тобі що кажу? Тільки те, що газдівство наше зводиться з кожним днем і пропадає.

Іван. Тобі нічо до того. Як пропадає то моє.

Марта. Бо моє вже пропало. Де моє намисто, де корова де гроші?

Іван. Диви, яка богачка! Цілих пятьдесят золотих і намисто, яке нічого не варта.

Марта. Но ти пив за них два тижні. Бодай я була під землею пішла, чим мала йти за тебе!

Іван. Ей, не дражни мене, ще раз тобі кажу!

Марта. А що може станеш бити? Не бійся, не дурна я вже зараз, як перше.

Іван. Диви, яка відьма вийшла.

Марта. Досить ти збиткувався надімною!

Іван. Дві газдині у хаті, до миски два писки, а опісля тільки радять, як допечи чоловікови.

Марта. Тож твоя мати, не моя!

Іван. Мені одно, чия вона, тільки ти мені тихо сиди і тям собі.

Марта. А ти за той час в коршмі місце загіреш, що?

Іван (встає). Слухай, бабо, ти хочеш, щоби я взяв за палицю?

Марта (хватає горнець у руки). Приступи тільки, то голуву тобі розторошу. Попробуй! Геть на улицю піду, кричати буду; нехай всі люди знають, яке мені щастя припало.

Іван (сідає). Чекай, вже я вкорочу твій язик!

Марта. А пропади, панице окаянний, подавися (з плачем) щоби я тебе на очи не виділа! (Вибігає).

ЯВА 2.

(Іван сам).

Іван. Добре вивчилася, нема що говорити. Зразу була як би без язика, а зараз жити не дає. Ой, дав би я їй. Але щож, пять братів у неї, раз мало душі не вигнали з мене. Ще і судом грозять. І жий тут на світі. При війську погібай, як собака, бе, хто не хоче, оженися, то і жінці не можна ребер почислити, робити треба. Ні, і собаці ліпше на світі. (По хвили). В жидя довг росте, допоминається грошей, а тут хоч гинь, не найдеш. Тьфу, з таким порядком. (Закурює люльку).

ЯВА 3.

(Входить Марія, сильно постарівша).

Марія. Іване, чого Марта плаче?**Іван.** Мамо, чого Марта плаче? Сказилася і плаче!**Марія.** Ой, Іване, зле ти робиш, таж вона твоя жінка.**Іван.** Певно, що моя. Як би не ви, то я не мав би того щастя. То ви мене висватали.**Марія** (сідає). Іване, чи може я тобі ворогом? Ти служив кри війську, чи мало клопоту було з тобою? Через гризоту зійшов батько до гробу. А опісля, як ти вернув, правда, що Семен перенісся до своєї хати, ми остали самі. Ти не брався за роботу, а все було на моїй голові,**Іван.** Овва, розвалена хата, оден хвіст і кілька грядок.**Марія.** А всеж на тім ми з покійником літа пережили і вас вигодували.**Іван.** Таке життя, гірше смерти.**Марія.** Таке воно, як Бог дав. Не багато дівчат таких, що хотіли за тебе йти. Марта дівчина чесна, не бідна.**Іван.** Великі достатки!**Марія.** По ставі гребля. І я намовила її. Я вірила, що ти, як оженишся, то постаткуєш. І зле тобі з нею?**Іван.** Добре, коли братя її ломять мої ребра.**Марія.** Кожний заступається за своїми. І вона терпіла, поки терпцю ставало, но зараз не хоче більше терпіти.**Іван.** Певно, коли ви її ще бунтуєте!**Марія.** Я, Іване? Як ти можеш так товорити, що? Чи я тобі не мати?**Іван.** Від малих літ все я чую, що ви мати і що мені з того! Як би ви добра мати були, то заступилися би за мною, не за нею. Ет, до хороби така робота! Скажіть їй, що як не буде тихо, то мені все одно. Не баби будуть тут газдувати, а я. (Виходить).

ЯВА 4.

(Марія сама).

Марія. Вічна мука, одна і та сама! Від коли вернув з війська, від тоді нова біда, нове горе! Покійник правду сказав, що до гробу йому прийдеться йти передчасно. І пішов. А та хата знова сталася місцем прокляття і нещастя. Перше хоч невістка була за мною, а зараз і вона злим оком дивиться на мене за то, що я віддала її за нього. І щож я винна? Тим, що я мати, що не можу дивитися на то, як він котиться в низ, як камінь з весняним потоком, що хочу ратувати його? (Задумується).

ЯВА 5.

(Входить Марта).

Марта. А що, наш газда пішов?**Марія.** Пішов, не знаю куда.

Марта. Одну тільки він знає дорогу — до коршми. Щоби вже раз не вернув з ньої.

Марія. Бійся Бога, жінко, таж то муж твій, ти йому присягала.

Марта. Ні, не присягала йому того, щоби він бив і зневажав мене. Я присягала йому бути жінкою, а не худобиною, яку можна бити і вбити.

Марія. Ти би замовчала йому, уступила.

Марта. Мовчала я довго й уступала. Зараз не хочу. Буде мене бити, то голову йому розібю, а ні, то сокирою коли небудь і вбю!

Марія. Господи і гріх думати о такім!

Марта. Ей, мамо, о своїх ви гріхах думайте! Вам гріх непростений, що завязали ви мені світ. Ви знали який він.

Марія. Добра я йому і тобі бажала!

Марта. І яке добро вийшло? Він був і є п'яниця, робити не хоче, не пошанує ні вас, ні мене.

Марія. Бог милосерний все змінити може!

Марта. Чекай на то! Скільки разів він і на вас піднесив руку.

Марія. Христа ради, не згадуй про це, нехай світ про це нічого не знає. В нетверезім стані він то робив, я мати, я все готова простити й прощу, тільки ти будь добра для нього.

Марта. Не в силі я подобріти і прощати не буду. Наколиб в мене така дигина була, я би своїми руками її задавила.

Марія. Ні, ти мусіла би її любити, бо не знаєш, що то серце матери, скільки в ньому прощення, скільки любови.

Марта. І не треба мені того знати. А ви, мамо, наколи любите його, то скажіть йому, що не буду я з ним жити, що не дам марнувати свого молодого віку. От що скажіть йому!

ЯВА 6.

(Входить Анна).

Анна. Слава Ісусу Христу!

Марія. Слава на віки! Як маєшся Анно! Сідай!

Марта. Чому не заглянеш коли до нас, боїшся нашої хати?

Анна. Чогож маю боятися, навикла я до тої хати. А ви, мамо, цілком забули за нас.

Марія. Куди мені ходити, не здужаю вже! Не ті літа!

Марта. І вийти нема в чім, бо синок навіть і мамину запаску пропив.

Марія. По що таке говорити, Марто!

Марта. А чомуж не сказати, таж то ваша люба дитина!

Анна. Ей, Марто, хоч ти май Бога в серці і не допікай матери. Що вона тобі винна?

Марта. А що я кому винна? Просила я вас, щоби ви мені світ завязали? Просила я вас, щоби він злодій краяв

моє молоде тіло і живцем клав мене до ями? Добрі ви, але для себе! І Бог вам не простить того!

Марія (плаче вихо). За мої гріхи карає мене Господь.

Анна. Встань, Марто, не видиш, що мати плаче.

Марта. А я мало наплакалася? То мої сльози нічим, тільки ваші числяться. Мало вам, що я зі світа сходжу, то ще і відіватися мені не можна? Наймичкою я у вас, чи що? Ще кажуть, що я газдиня. А грім би то побив таке газдівство! (Вибігає).

ЯВА 7.

(Анна — Марія).

Анна. Мамо і ви терпите таке?

Марія. Щож робити! І терплю і не нарікаю.

Анна. Грїх вам перед Богом! Покиньте ту хату, ходіть до нас! Давно ми вам те кажем.

Марія. А тоді, що з ним буде? Зараз їх злість на мені кінчиться, а не стане мене, тоді між ними дійде до нещастя. Зараз я її ще держу, а не буду я, то вона покине його і тоді він вже цілком пропаде.

Анна. А так, то пропадає ваше життя.

Марія. Щож варта моє життя. В журбі прийшло в журбі і скінчиться. А він все мені дитина і як мені його лишити?

Анна. Слухайте, мамо, я ще раз кажу вам зайдіть до нас. Семен просив вас зайти, має вам щось сказати.

Марія. Нехай би тут прийшов, таж то наша батьківська хата! Чому йому не зайти.

Анна. Та як, стрічатися з Іваном, коли він за сірак все на Семена ворогує.

Марія. Двох синів, два брата і ворожнеча між ними. Не грїх се, не образа Божа?

Анна. Ой пора мені йти, праці повно. Бути може, що Семен заїде до вас, а то діло є. Ну, прощайте. (Цілує її в руку).

ЯВА 8.

(Марта входить, Анна виходить).

Анна. Прощавай, Марто!

Марта. Прощавай Анно! А не гнівайся!

ЯВА 9.

(Марта, Марія).

Марта. І ви, мамо, не гнівайтесь. Та надоїло вже мені все те, каменем на серці лежить.

Марія. Не мені на вас гніватися. Мені молити Бога, щоби супокій був між вами. А більше нічого!

ЯВА 10.

(Входить Григорій).

Григорій. Слава Ісусу Христу!**Марта.** Слава на віки! Вітайте, начальнику і сідайте!**Григорій** (сідає). А ви як проживаєте, кумо Маріє?**Марія.** Якось Бог милув. Все ближче смерті, але тримаюся.**Григорій.** Деж ваш газда, Марто?**Марта.** Не знаю. Тільки то певне, що не на газдівстві.**Марія.** Зайшов десь, може до сусідів.**Марта.** Які там сусіди. В коршмі сидить.**Григорій.** Ви би на него більше вважали, а то біда буде з вами. Прийшло зі суду письмо, що будуть на ліцитації продавати ваш город.**Марта.** Нехай продають все, мені нічо з того.**Григорій.** Якже то? Тиж йому жінка, ні?**Марта.** Такому мужу жінки нема! Не видержати з ним ні мені, ні нікому!**Григорій.** Видите, кумо Тарасихо, яке то нещасття. Молодий був до нічого і зараз не ліпше.**Марія.** Все в руках Божих. Може з него также вийде чоловік.**Марта.** Ви, мамо, як дитина. На шибеници його побачите й ще будете боронити.**Григорій.** А ти би язик собі прикусила, до матери говориш.**Марта.** Біда моя, що в мене матери нема. А то не дала би мені так погибати.**Григорій.** Га, добре то говорять: не пхай пальці межі двері. А мені вас тільки жаль, Маріє! Стільки літ ви чесно прожили з вашим покійником, святий чоловік був, а зараз на старости літ вам гризота. Но Бог потішить і pomoже. Тільки би вам подумати, щоби Іван вже більше довгів не робив, бо як дальше так буде, то з торбами піде. А зараз оставайте з Богом.**Марія.** Дякуємо за щире слово. Пождіть, проведу вас за ворота. (Виходять Григорій і Марта).

ЯВА 11.

Марта сама.

Марта. Ах, надоїло мені вже це все. Не видержу, кину його і піду на службу. А тут і святий не видержить. Він паниця, а мати боронить його, ще й заступається. Є що боронити. Завязали вони мені світ, зараз хіба погибай тут...

ЯВА 12.

(Входить Іван, Луць, Сень).

Іван. А що бабо, не можеш дверей відчинити? Не видиш, що господар йде?

Марта. Не знаю, чи йде, чи на чвораках лізе.

Іван. Видиш, як пащекує! Ну, сідайте братя (сідають). Фляшка є. (Витядає фляшку зза поли й ставить на столі). Бабо, давай закусити.

Луць. Хліба, соли, чоснику!

Сень. Або таки курці голову скрутить.

Марта. Нема в мене курок. Мій господар давно виніс їх до жидів.

Іван. Що виніс, то своє! (Встає, бере чарку й ставить на столі).

Луць. А ти, Марто, не випеш?

Сень. Чому би не випила! В чесній кумпанії.

Іван. Дай їй спокій! Де їй пити. Відьмою родилися й погибне нею!

Марта. Ей, ти мені не відьмай, бо і в мене руки при собі! (Виходить).

ЯВА 13.

(Ті самі, без Марти).

Луць. А то доброго капраля маєш, Іване!

Сень. Чи вона тебе часами не бере до „лапорту“?

Луць. Або й по губах на „айнцики“ не пере?

Іван. Ей, не глузуй! Думаєш баба то вже має право хлопа чіпати? Або я що „оферма“, чи як?

Сень. Ба, при війську, то тобі нераз дісталося.

Іван. А тобі ні?

Сень. Ну, мене пан фелебер тросцінкою, а тебе по рилі, хто хотів.

Луць. Що там таке згадувати! Наливай!

Іван (наливає). До тебе, Луцю! (пє).

Луць. До тебе Сенью! (пє).

Сень. До лисого чорта! (пє).

Іван. Справедлива! А закусити нема чим.

Сень. Що там закуска. А при війську, як бувало? (Пє).

Луць. Памятаєш, як ми на маневрах вкрали цілу барилку оковитки?

Іван. Добрі часи були. Випеш, закуриш...

Сень. Заспіваєш. Го, го, го! (Співає):

Ту фусьцінку, щось ми дала,

Я на фецу собі взяв,

Цобись собі добре знала,

Цом за фрайлю цєбе мав!

Луць. Або тої, що ми на шинку співали. Ну зачинай, Іване.

Всі співають:

Коли Івась був гемайний,

А Кася гемайна,

Івась хлопець був барз файний,

Кася дівка файна.

Лудь. Випий!

Сень. Без закуски? Щоби хоч комісник, або що? Ти, Іване, ліпше держи свою бабу, а то вона тобі по голові ходити буде. Дальше співайте.

Коли Івась був капралем,
То юж Кася мила,
В капелюху як та пані,
З Івасем ходила.

Іван (пе). Тьфу, смердюха не горівка. (Подає Лудеви).

Лудь (пе). Холера ферфлюхта! (Дає Сеневі).

Сень. Крайц бум, два рази в морду, свинство.

Лудь. Зачинайте:

Кеди Івась був фірером,
То Каську пожуціл,
Бо собі юж другу дівку,
Файну збаламуціл.

Лудь. Го-го, до того й я був майстер! Памятаєш, та Франка, що мені по писку дала. Там то раз. Сапер мент!

Но і Каська собі була
Завше дівка файна
І зачала романсоваць
Знову від гемайна.

Іван. Таки гемайний все горою! Хоч й оферма, а таки пан гемайни.

Та гемайни Каську жуціл,
Пошел траву косіць,
За то Кася ту зостала
Жидам воду носіць.

Сень. Так тає бути! А закуски, як не було, так і нема!

Іван (кричить). Гей, баби, а де вас носить!

Лудь. Ага, дурні тебе слухати.

Іван. Дві баби і порядку нема.

Сень. Ти би їх під арешт, до хліва і габтахт, а ні то в морду.

Іван. Чекайте, дам я собі з ними раду. Не зі мною будуть грати.

ЯВА 14.

(Входить Марта).

Марта. Слухайте, ви не знаєте, що днесь піст святий. Коршму з хати робите, що?

Лудь. Диви, диви, який командант.

Іван. А тебе, бабо, хто питає, чи піст, чи не піст? Гал Мамуня тебе так учить побожності?

Марта. Відвжися ти з твоєю мамунею! Надоїли ви мені обое!

Іван. Закуску давай, все, що є! На стіл в тій хвилі.

Марта. Нічого не маю. Придбав що? Хліба нема, соли нема, чого, смоли горячої хочеш?

Іван. Пустіть мене! Я з нею по своєму поговорю. (Хоче встати, але Сень держить його).

Марта. Ходи тільки, а я й тебе й твоїх камратів п'яниць привитаю киятком.

Іван. Щобись світа не виділа! (Кидає на неї келишком).

Марта (хватає горщик). Слухай, або тобі смерть, або мені. П'яници, окаянники, безвстидники ви!

Луць. То ніби ми?

Марта. Ви, прокляті, ви!

Сень. А то дочекалися ми!

Іван (кричить). Бабо, губу держи, а ні, то й мені все одно.

ЯВА 15.

(Ті самі й Марія).

Марія. Що з вами? Аж на дорогу чути крики.

Іван. А ви прийшли порядки робити! Видите, який вїйт знайшовся.

Марта. Який син, така й мама.

Марія. Дитино, що я тобі винна.

Марта. Бодай я була сконала, як мала вашою дитиною стати. Видите, якого чоловіка ви мені нараїли.

Марія. Іване, що з тобою, схаменися, тож ти не дитина.

Іван. Ей, досить мені тої опіки. Від грудей давно мене відлучили. Що то з бабами ще біду мати? Я вам кости по ломлю.

Сень. Здурів, та то мати твоя!

Іван. Що мені мама, чого лізе між мене а жінку. Най би раз між нами скінчилося, або так, або с'як...

Марія. То я ріжню вас, діти?

Марта. А може ні? І тут і там гладите, а то давно я би кінець всему зробила.

Іван. Мамо! Маєте хліб, сидіть тихо!

Луць. Який там хліб в тебе, ось по горівці нема чим закусити.

Марта. Зась тобі до того, чи є, чи нема!

Сень. Добре ви частуете гостей. Ніби камрат ти, Іване, а свиня.

Іван. А ти не ганьбуй в моїй хаті.

Сень. Овва, ніби тебе хто боїться.

ЯВА 16.

(Входить Семен).

Семен. Слава Ісусу.

Марія. Слава на віки.

Іван. Го, го і братчик прийшов.

Семен. Здоров був Іване?

Іван. Тобі що до того? А ти чого тут прийшов.

Семен. Дай спокій, Іване. Прийшов я навістити маму.

Іван. Можеш собі її забрати. Не велика шкода.

Марія. Чи так я тобі надоїла, Іване?

Іван. Або то вам не все одно. Він кращий синок...

Семен. Ви, мамо, знаєте, що в нас для вас ще хліб знайдеться й шанувати вас будем.

Іван. А в мене хліба нема, лише водка і сало.

Марта. Мав пес хату, а ти бачив сало.

Семен. Що буде з мамою, то друге діло, добре, що я тебе тут застав. Слухай Іване, ти затягнув довг на моє поле і суд мені приказує платити. Ти знаєш, що то обман?

Іван. Я затягнув довг на татове поле, а тобі що до того.

Сень. Штудер ти, Іване.

Іван. А ти мовчи, не твое діло.

Семен. Іване, знаю, що ти брат мій, та я не хотів би тебе в біду пхати. Але я не маю чим за тебе платити!

Іван. То не плати, та йди собі відкіля прийшов.

Марія. Іване, кривдити мене можеш, а брата ні.

Іван. Що мені там брат, стільки що пес на чужім подвір'ю.

Луць. Е, нема в тебе чим закусити, а сварки слухати не хочеться.

Сень. Ще за свідка бути? Ходім Луцю!

Луць. Ходім! (Оба виходять).

ЯВА 17.

(Іван, Семен, Марія, Марта).

Семен. Слухай ще раз, Іване! Я чув від людей, що ти збиткуєшся над мамою.

Марія. Хто таке казав?

Марта. Може ні, може вас не бив?

Семен. Я не позволю мамі побивати. Ви, мамо підете зі мною.

Іван. Скатертю дорога.

Марія. Не піду я. Тут мені судилось бути до смерти.

Іван. Або судилось, або ні. Тут я господар і так буде, як я схочу.

Марія. Іване, чи мало я наробилася тут, мало наплакалася? І я не хочу нічого, лише вмерти в тій хаті.

Марта. Мамо, чого вам забагається, або тої хати довго за ним?

Іван. Чи довго, чи ні, а ще я тут маю право. І я вам кажу: обі геть мені! І ти, мамо і ти жінко.

Марта. От покарав ти мене! А я вже давно про те думаю. Не бійся, вже ні одної ниточки моєї тут нема.

Марія. Марто, що ти задумала! Гріх великий перед Богом кидати чоловіка?

Марта. Ов, які ви добрі! Хочете останьте, а я не дурна!
(Вибігає).

ЯВА 18.

(Тіж без Марії).

Марія. Сину мій, Іване, йди заверни її, тож твоя жінка.
Іван (злісно). А ви чули, що я казав, йдїть собі й ви.

Марія. А хтож остане при тобі. Хто подбає за тебе, коли мене гониш?

Семен. Мамо, гріх вам тут оставати.

Марія. А я все таки остану, хиба силою мене вижене.

Іван. Ви не чули, що я сказав? (Встає лютий).

Семен. Стій, окаянний, на матір руку хочеш піднести?

Іван. Я вам кажу виносїться мені з хати і ти мамуня, марш мені! (Підходить до них, Семен хватає його за плечі й відтручує).

Семен. Як пса вбю тебе, коли доторкнешся матері.

Марія (хватає за руку Семена). Семене, пусти його, він мій син, такий, як ти...

ЗАВІСА.

ДІЯ ІІІ.

Площа під селом; з боку високий хрест.

ЯВА 1.

(Входять Павло й Григорій).

Павло. Так кажете, що громада тримається?

Григорій. Тримається, жид пробував і так і сяк, та нічого не вдіє. Ні один з наших людей не продасть йому ні одної пяди землі.

Павло. Ба, а ті, що винні йому гроші?

Григорій. Ми всіх їх зібрали і кожний дістане або з громадської каси, або з нашої кооперативи в місті позичку і збудемся жида з села.

Павло. Ну, а що з Іваном?

Григорій. Іван теж у жида задовжений, але ще не так, щоби аж хату продати. А вже громада не допустить до того.

Павло. Ба, що з ним зробите, на нього ради нема.

Григорій. Чому би ні, Правда, що він змалку попсований, во хиба громади послухає.

Павло. Не знаю, бо у нього сумління нема, жінка його покинула, а матір прогнав теж від себе.

Григорій. Вчора були в нього люди, та він обіцяв, що не зрадить громади. Бо, якщо продасть хату, то хиба з торбами піде.

Павло. Дай Боже, але щось не хочеться вірити.

Григорій. Сумно би то було, як би жид на своїм поставив. Наші люди так жида пильнують, що він не має змоги з ніким поговорити на самоті.

Павло. Дивіть, начальнику, про вовка помовка. Іван йде.

Григорій. Сам Бог його сюди веде, ось поговоримо.

ЯВА 2.

(Входить Іван).

Павло. Куда так?

Івань. На другий кінець села пустився,

Григорій. Добре, Іване, що ти тут. Діло до тебе є!

Іван. Яке, за хату?

Григорій. Ніби так. Бачиш, жид не має вже права до коршми й мусить її оставити, бо вона валиться. А громада хоче коршми й жида позбутися. Як він не буде мати де побудуватися, або наймити хату, то мусить покинути село. Ти чув за те?

Іван. Чув. В мене вчора були люди.

Григорій. І щож ти на те?

Іван. Або я ворог громаді, чи що? До мене жид не заходив.

Павло. Ти йому багато винен?

Іван. Не дуже. Буде яких дві сотки, на які він взяв від мене кусень вигона за селом, а там коршми не поставить.

Григорій. Слухай, щоби позбутися жида, то громада сплатить той довг, а ти розплатишся з громадою. Тільки ти, Іване, не зроби сорому громаді.

Іван. Або я не чоловік, чи що?

Григорій. Бачиш, ми знаємо, що ти нещасний. Та ще все може обернутися на добре, Лише тримай з громадою, тоді сам Бог тобі pomoже! І жінка вернеться й довг сплатиш і на ноги станеш.

Григорій. Іване, я памятаю тебе ще дитиною. Миж з татом твоїм кумами буил. Дивися, перед нами хрест святий, поклади ти на нього руку и присягни, що не зрадиш громади.

Іван. Можна й так. (Йде до хреста, кладе на нього руку). Божуся, що громади не запродам!

Григорій. Тепер, я вірю тобі! Вечером заходи до мене, а я поможу тобі стати на ноги. А тимчасом здоров був... (Виходять).

ЯВА 3.

(Іван сам).

Іван. (Глядить за ними). Вони допоможуть мені стати на ноги! Диви, які мудрі, коли їм мене треба. А то кожний кричить, що я п'як і злодій! Ну стривайте, я на злість вам спродам жидови за що небудь хату... Ба, та я поклав руку на хрест. Але я побожився, що не спродам громади. Я спродам

свою хату. А що будуть мене люди проклинати, то і так чи мало кленуть? Що мені з них... Сам я, всі мене кинули... Ось показати би їм штуку... (Задумується).

ЯВА 4.

(Входять Луць і Сень).

Луць. Диви, Іван. А ти, камрат, що тут робиш?

Сень. Під хрест хочеш сісти, чи що?

Іван. Що роблю, то роблю. А ви куди?

Луць. Перед себе. Біда, Іване.

Сень. Біда, Іване!

Іван. Що за біда?

Луць. Грошей нема!

Сень. Випити не можна.

Іван. Якій ви газди, що?

Сень. Ніхто на цента не зборгує! А випити хочеться.

Іван. Богачі, а боками робите!

Луць. А ти, Іване?

Іван. А я сам собі газда. Хата не метена, піч не топлена, кіт горшки побив, паную.

Луць. Колись при війську було іначе.

Сень. Били, бо били, але було весело. Щоби то так ще до міста можна.

Іван. Чудово булоб.

Луць. Без грошей ні дуду.

Іван. Що там гроші. Як схочу то будуть гроші.

Сень. Але?

Іван. Таки так! І до міста поїду!

Луць. Бреши здоровий!

Іван. Брехати не треба.

Сень. Хиба вкрадеш.

Луць. Або хату спродаш!

Іван. А як спродам?

Луць. Не можна, громада не дозволяє.

Іван. Начхати мені на громаду.

Сень. Тоби раз був баль. Ми би провели тебе аж до міста. А там пропінація, а пиво, як сметана.

Іван. Таки, що продам. І плюну на все, до міста піду на роботу! Щоби тільки знати, чи жид дома?

Луць. Дома. Ми йшли туди й бачили його. Хочеш, зайдем. Тільки, що громада скаже!

Іван. Нехай каже, що хоче, мені все одно. Ну йдім.

Сень. Ба, якось лячно йти проти громади. Наші люди ма хрест поклялися, а хто присягу таку зломить, той пропав.

Іван. То пропадай собі, а я за своє не боюся!

Луць. Як кажеш, Сеню, йти?

Сень. Або я знаю як? Хиба йти!

Луць. Ми камрати не оставимо свого брата. Так ходім.
(Всі три виходять).

ЯВА 5.

(По хвили входять Семен і Павло).

Павло. Так, начальник просить вас дуже помиритися з Іваном. Виж браття.

Семен. Яж й гніву до нього не маю!

Павло. Бачте, який він, а громади таки не хоче зрадити, Ось тут руку поклав на хресті, що не спродасть жидови хати.

Семен. Слава Богу, що приходить до розуму, тільки що трохи запізно.

Павло. Щож робити! А де його жінка?

Семен. Десь служить далеко.

Павло. Як він постаткує, то й вона верне. А тепер мама може би занялася хатою.

Семен. Як схочуть,

Павло. Начальник просив, щоби вони зайшли до нього, а Іван также обіцявся прийти.

Семен. Мама з мою Анною йдуть за нами, бо хотіли зайти до дяка. Дай Бог, щоби з Івана що вийшло, а то гріх, просто, що чоловік помирає.

Павло. Так ходім дальше. В нас люде пильнують жиди і тримаються всі, як ніколи. (Відходять).

ЯВА 6.

Луць. (За сценою). Скорше, Сеню, скорше.

Сень (за сценою). Ба, чекай.

Луць (за сценою). Нема коли.

Сень. Як нема коли! Як треба, то треба.

Луць (виходить, за ним Сень). Тепер нікому ні дуду. Знаєш?

Сень. Ні пари з губи, знаєш?

Луць. А то вбють нас.

Сень. Не вбють, а пику побють!

Луць. Продав, не продав, нам нічо до того.

Сень. А до міста поїдемо?

Луць. Пішки підемо. Ми-ж йому камрати.

Сень. І нікому не скажемо?

Луць. Нікому... За то жид дав фляшку. (Витягає й показує).

Сень. Покоштуймо!

Луць. Не можна — хрест на нас глядить.

Сень. То хоч понюхати. Дай, брате, дай.

Луць. (Витягає корок, Сень нюхає, а потім не скоро). Гей, ти, нехристе, не все, не все, остав, хреста не боїшся, остав. (Видирає йому фляшку).

Сень. Аж лекше на серці. Нюхаєш, нюхаєш і сама в горло лізе! Знаєш, Луцю, ходім там, за корчі, спічнем і покріпимся, а Іван сьак, чи так, мусить туди йти.

Луць. Можна, ходім, брате! (Відходять).

ЯВА 7.

(Входять Марія й Анна).

Анна. Ось тут, мамо й спічнем! (Сідають).**Марія.** Давно не була я тут. Колись, ще дівчиною, молилася під тим хрестом о лучшу долю. Давні літа! І прийшла та доля сумна, чорна. Но, що згадувати! А нераз, коли Семен і Іван були маленькими, я їх водила під той хрест. Нині не ті часи! Що я далаби за те, щоби їх обох при мені тут побачити.**Анна.** Мамо, не тратьте надії. В Господа більше милосердя, чим ми думаєм. Скільки то грішних спаслося через той хрест святий. І скільки спасеться ще!**Марія.** Святі твої слова! Дай, Господи, щоби вони сповнилися. А як щасливо замкнула би я тоді очі на вічний сон. (Задумується).

ЯВА 8.

Ті самі й Семен.

Семен. Ви вже тут! А я йшов вам на зустріч! Мамо, коби ви знали, яку я вам несу новину!**Анна.** Добру, чи лиху?**Семен.** Добру! Знаєте, мамо... Іван...**Марія.** Що таке, говори.**Семен.** Хоче чоловіком стати.**Марія.** Господи, слава Тобі!**Семен.** Перед начальником і Павлом зарікся, що не продасть жидови хати. А жид мусить тікати із села, бо не має де приміститися. І не тільки прирік, але поклав руку на той святий хрест, що додержить слова й не продасть громади.**Марія.** Дух святий змінив його серце.**Семен.** Начальник просить, щоби ви зайшли до нього, там буде й Іван, треба буде його на ноги поставити. Ми, чим буде можна, поможемо йому. Таж він наш.**Анна.** Певно, що не можна так оставити чоловіка.**Марія.** (Встає й падає на коліна перед хрестом). Мати Пречиста, тепер я готова стати на суд Твого Сина. (Плаче).**Семен** (підносить її й саджає на попереднє місце). Дасть Бог і його жінка верне до нього, й та хата, де ми родилися, знова засіє спокоєм.**Марія.** Хата! В рідких моїх снах я бачу її всегда. Бідна вона, а одначе наша. Там ви родилися, там росли. І там полилося стільки моїх сліз. Але все те забудеться, все проститься, на те я, я... щаслива мати.

ЯВА 9.

(Входять Григорій і Павло).

Григорій. Ось і всі ви тут. Здоровенькі, кумо Тарасихо. Витаю вас радістю. Чули вже? Тепер я вже сам обстану за Іваном.

Марія. А Бог заплатить вам за те!

Павло. Добра кров все мусить озватися, хоч пізно, а до розуму прийде.

Григорій. Приходіть до мене, там Іван має прийти, треба щось подумати. Його хата опущена, сам він...

Марія. Чи не верну я там зараз, хоч як мені добре при Семені й Анні. Но котра матір не лишить здорової, щасливої дитини, щоби спасти слабу, нещасну?

Григорій. Дай же вам Господи все, що добре і красне. Гей, щоби то ще й Тарас міг був жити досі. Дивіть, куда веде нас Провидіння Боже! Наша громада днесь трезвиться, йде до просвіщення, гонить від себе пейсату покусу, хоче світла, науки, правди.

(За сценою чути крик Луця). Даш фляшку, чи ні?

(Голос Леся за сценою). Не дам, то все моє, я перший свідок!

Григорій. А то що?

Семен. Що? Лесь і Луць!

(Голос Луця). Так тобі в лоб і ще раз маєш!

(Голос Леся). Гвалт, мой!

Григорій. Скажіть но Павле й Семене, що там діється? (Павло й Семен виходять). Пяцьке насіння; ганьба цілої громади.

(Голос Луця). Його беріть, він перший нюхав!

ЯВА 10.

(Павло веде Луця, Семен Сеня).

Григорій. Що з вами?

Луць. Нічого!

Григорій. Як нічо!

Сень. Та нічо!

Павло. А при них тільки порожня фляшка.

Григорій. Зараз правду говоріть

Луць (до Сеня). Бачиш хрест?

Сень (до Луця). Ага!

Григорій. Видиш палицю? Говори! Що ви тут робите?

Сень. Па... па... па... не... начальнику, чекаємо на... на... на... Івана!

Григорій. А вам за чим його?

Луць. Ми присягали, що не скажемо...

Григорій (підносить палку). Скажеш, що?

Луць. Скажу... Ми за свідків ідемо.

Павло. Господи, якими свідками?

Луць. Іван продав жидови хату!

Марія. Мати Пречиста, то неправда!

Сень. А правда, що так. Ось жид дав нам за посвідчення фляшку водки...

Григорій. Коли, що, як?

Лудь. Як? Ви з ним тут були й пішли, а ми пришли. І разом з ним пішли до жида!

Павло. Він руку клав на хрест.

Сень. А клав і в жида на шабасник. І гроші взяв.

Семен. Прокляв нас Бог!

Григорій. Прокляв нас Бог!

Марія. Ні, не прокляв, то все неправда, він не зробив того.

Лудь. Може не правда! А ми, Сень, підем, ми за свідка...

Григорій. Йдіть! (Оба виходить).

(Хвиля довгої мовчанки).

Анна. Мамо, прийдіть до себе, Бог над нами.

Семен. І Його суд і Його воля.

Григорій. Павле, хиба то неправда, хиба до сон, таж він клявся, тут клявся, на тім місці.

Марія. Ведіть мене до нього. Якщо кого, то матери він послухає... А вбе, то мене, а не продасть громади...

ЯВА 11.

(Входить Іван з косою в руках, коса без держака).

Григорій. То ти, Іване?

Іван. Хиба я!

Григорій. Де ти був?

Іван. А вам, яке діло до того!

Семен. Не сердися, Іване, ми хотіли всі тебе бачити.

Іван. Ну й бачите! Чого хочете?

Григорій. Ти був у жида?

Іван. Був!

Павло. І..

Іван. І спродав йому хату! Може не можна?

Григорій. Таж ти присягав, тут на хрест!

Іван. Присяг, що громади не спродам. А я спродав свою хату! Жидови, чуєте, жидови!

Марія (підходить до Івана). Сину, Іване, то я мати питаю тебе, чи правда то?

Іван. Ей, мамо, давно я вам сказав, що мені не до вас, ні вам до мене.

Марія. Так, ти зрадив громаду?

Іван. Овва, велика річ...

Семен. Іване, бійся Бога, скажи, може можна віддати жидови завдаток?

Іван. Сіраком твоїм? Можна, але я не хочу!

Григорій. Іроде проклятий!

Іван. Сміюся я з вас! І відчепіться! Не хочу я вас знати.

Марія (кидається йому до ніг). Іване, сину, як, нашу хату жидови?

Семен (підносить її). Мамо, шкода слів!

Павло. Гей, вже сили нема в громаді, ми маємо терпіти таку падлюку?

Семен. Не брат ти мені, а гірше дикого звіря.

Іван. Мовчи, поки я добрий. (Хоче йти).

Марія. Сину!

Іван. До хробоби мені вас.

Семен. Ні, не витримаю, пустить мене. Вбю як собаку.
(Анна держить його).

Іван. Ходи, мені все одно.

Семен (виривається). Пустить! За матір, за громаду, за всі кривди я... заплачу йому. (Виривається і кидається на нього, Іван наставляє косу, в тій хвили Марія кидається між них).

Іван. Хочеш, маєш! (Тне косою, Марія паде, Іван тікає).

Григорій. Держить злодія.

Павло (хватає Івана і кидає на землю). Матір будеш ризати? Злодію?

Марія. Оставьте його... Він не хотячи.

ДІЯ IV.

(Обстановка та сама, що в третій дії).

ВІДСЛОНА I. — ЯВА 1.

(Входять Григорій, Семен).

Григорій. Гаряче, аж піт млеться з чола! За те хлібець на полі достигає прегарно.

Семен. Славити Господа!

Григорій. Та і село наше нині не те, що перше. Село тверезе, тихе. Луць помер. Сень вже не годен пити, тепер в нас ні одного галабурдника нема. Господи, скільки разів гляну на той хрест, то нагадується мені той нещасний Іван. Що з ним тепер?

Семен. Ні слуху, ні диху. Сидів в криміналі пів року, а потім не знати, де подівся.

Григорій. А тут не знати, що робити з остатками його маєтку. Жид тоді дав йому лише завдаток, але злякався громади і винісся з села. За довги продано його поле, але хата й город остали. Хата валиться, але за землю ще можна взяти дві-три сотки. Щоби знати, може він і вмер вже, то на вас би припало.

Семен. Не хочемо й не бажаємо ми того. Може він ще верне.

Григорій. А як там мама, здужають ще?

Семен. Славити Господа, здорові тільки ночами не сплять, моляться і нишком плачуть.

Григорій. Не дивота! Тож матір вона і любила Івана, може навіть занадто. Ну, підемо. (Виходять).

ЯВА 2.

(По хвилі поволі входить Іван. Лице обросле, бліде, він слабкий, на рамени торбина, в руках палиця).

Іван. Так, то тут! Той самий хрест... Тут нічо не змінилося... Ось тут мати стояла, а тут Семен. Тут я кинувся на них... На той хрест я клас руку... присягав і... зломив присягу... Не маю сили вдержатися на ногах... Сяду... (Сідає під хрестом). Ох, як рад би я знати, чи живі вони ще... Мати... Жінка... Брат... Всі кленуть мене десь... Звірюка я, не людина... Маму, жінку прогнав, брата хотів убити... Ох, коби вони знали, як страшно мучить мене сумління... Коби лише з далека побачити їх... А потім дальше в світ за очі, бо тут не смію людям на очі показатися... Стільки злочинів... Ціле життя... Громаду запродав я жидови, свого роду вирікся... Ох! Очі клеться на сон... Може замкнуться на віки? Колись вчили мене, що хто на вітця, матір, руку піднесе, той гірше Каїна! І не знаю, чи зможу я у Тебе, Боже, (підносить очі на хрест) вимолити прощення... (По хвили, опертий головою о дерево хреста засипляє).

(На сцені темніє, занавіса падає на те, щоби як найскорше підвестися).

ВІДСЛОНА II. (Сон Івана).

(На сцені Тарас, Семен, Марта, Григорій. По другій стороні Марія. На середині Іван, одітий, як в першій відслоні, спить.)

ЯВА 1.

Голос за сценою. Будем судити грішника. Вчисліяйте його провини.

Тарас. Той грішник, то мій син. Ми дали йому життя, ми годували його, ми вчили молитви й праці, та не слухався, відплатився він всім злом. Життя його то один гріх. Через нього я зійшов зі світу перед часом. А скільки натерпілась мати його.

Голос. А ще, що скажете?

Семен. Він братом мені. Я працював на нього, я помагав його кормити і за те він вкрав останню мою одежину і заніс до жида. А коли я станув в обороні матери, тоді він хотів мене вбити...

Голос (до Марти). Жінко, що маєш проти нього?

Марта. Я жінка його. Як цвіт калини процвітала я дівчиною. А за ним я світа Божого не бачила. Він не чоловіком, а звірем був, він бив мене, зневажав і довів до того, що я мусіла тікати від нього. А рідну матір свою проклинав, бив, а потім вигнав з дому.

Голос. Чи є ще яке свідоцтво проти нього?

Григорій. Є! Громаді нашій він був ганьбою і згіршенням. Він на святій хрест поклав руку, що не запродасть громади і запродав її тої самої години.

Голос. Гріхи твої страшні. Хто стане в твоїй обороні?

Марія. Я стану!

Голос. Ти, хто така?

Марія. Я мати його! І я ночами не спала при його колісці, я пролила потоки сліз. Правда, що злою пішов він дорогою, правда, що багато грішив. Але, як Господь прощає грішникам — то і ви йому простіть. Він грішив з темноти. Моя вина, що темна й незряча не вмiла я зацепити в його серце любови до всього, що найсвятiше й найкраще на світі.

Голос. А твої кривди? Він на тебе руку підносив.

Марія. Тих я не знаю й не памятаю.

Голос. А чи Бог простить?

Марія. Оставте йому суд! Той хрест свідком, скільки я поклонів кладу кожної ночі, щоби спасти його. І всі кари прийму я на себе і в огонь піду вічний, щоби тільки Бог післав йому каєння, щоби очистив його душу.

Голос. Стільки любови, що тут бачимо, може помістити хиба серце матери. Я прощаю йому! А ви?

Тарас, Семен, Марта, Григорій (разом тихо). Прощаємо і ми.

Голос (до Івана). Чи бачиш, яким скарбом є серце матери. А ти його не вмів зрозуміти.

Іван (встає й простягає руки до Марії). Мамо, простіть...

Марія. Сину мій! (Обнімає його).

(Завіса паде).

ВІДСЛОНА ІІІ.

(Занавіса йде в гору. Іван сидить так, як з кінцем першої відслони. По хвилі будиться).

Іван. Мати... Що? То був лише сон? Пощо я збудився з такого чудового сну. Так було на серці солодко... Так легко. А тут страшна дійсність... Пора йти... Та сил не стає... Ох, коби то можна ще заплакати, скинути тягар з душі, піднести руки до Бога (Закриває лице руками).

ЯВА 2.

(Входить Марія. З паличкою в руці, похилена).

Марія. Хрест святий той самий... Якийсь старець під ним. Щастя, що захватила грошик, треба віддати йому. (Підходить до Івана). Дідусю, помоліться Богу...

Іван (Підносить голову, глядить на Марію, вона на нього. Іван встає, цопається, не хоче вірити очам своїм, по хвилі простягає руки з окликом): Мамо, простіть мені... (Паде на груди Марії).

Марія (рівночасно). Сину мій!

(Павза).

Марія (підводить його до хреста). Сину мій, тут молися, тут проси милосердя, а я... давно все простила.

Іван. Ой, мамо, Господь не простить стільки гріхів.

Марія. Милосердя Господа, як море велике. Прийме Бог твоє каєння, як прийав мої молитви. Сядь, сину, тут під хрестом. Нераз маленьким, памятаеш, сидів ти тут зі мною.

Іван. Мамо все я то памятаю та на серці не камінь, а жар лежить. Ні дня ні ночі спокійної, одна мука, велика мука. Щось пхало мене тут, під той хрест. О, Господи, прости, прости, прости, окаянному.

Марія. Простить Він! Таж знає, що ми темні й бідні й незрячі й грішні, та лише милосерддям Його живем.

ЯВА 3.

(Входять Семен й Анна).

Семен. Мамо, ви тут?

Анна. Ми не знали куди ви поділися.

Марія. Бог післав мені радість. Чи не пізнаєте Івана?

Іван. Семене прости мені, Христа ради.

Семен (бере його в обійми). Бог нехай простить, а я брат твій не маю права памятати кривди й прощати. Давно ми все забули й любимо тебе.

Анна. Добре, що ти повернув Іване. Мама цілими ночами молила Бога за тебе.

Семен. Твоя хата не пропала й город є.

Іван. Сил нема...

Семен. Знайдуться. Межи своїми легче, як на чужині.

Іван. Так! Я мріяв про те, щоб умерти близько свого гнізда.

Анна. Ще жити будеш й попрацюєм разом.

ЯВА 4.

(Входять Григорій та Павло).

Григорій (глядить на Івана) Господи, таж то Іван.

Павло. Дійсно він.

Семен. Ні, то не Іван. То другий чоловік. То той, що пізнав блуд і навернувся на праву дорогу.

Григорій. Славити Господа. Не даром мати ваша молилася.

Іван. Та чи тільки громада схоче простити?

Григорій. А чи ми не люде, не християне? Простила мати, прости і громада. Тільки не вертай на давну дорогу!

Іван. Скорше погібну, як сором нанесу громаді.

Григорій. Так ведіть його до дому, приголубіть і в ім'я Боже до роботи. Рук тепер у нас треба багато, багато.

Семен. Так підем.

Іван. Ослаб я дуже, не знаю, чи зайду.

Семен. Я підведу тебе.

Марія. Ні, я вже сама поведу його, як і маленьким вдила. Від чогож я — мати?

ЗАВІСА ПАДЕ. — КІНЕЦЬ.

„Театральна Бібліотека“

випустила досі слідуючі пєси, які можна набути в Редакції
„РУСАЛКА“, Львів, Куркова 10.

(Порядкові чч. вичерпаних пєс, є в списку пропущєні).

5) О. Бабій: „В оєнна любов“, жарт на одну дію зі співаними.	0'60 "
6) І. Сургучєв: „Оєнні скрипки“, драма на 5 дій, переклад І. Стадника.	1'80 "
9) Леонід Андрєєв: „Життя людини“.	1'80 "
11) А. П. Чєхов: „Мєдвїдь“, шутка на 1 дію	0'60 "
14) В. В. Білібін: „Драconi“, жарт на 1 дію.	0'40 "
15) М. Степняк: „У Рїздвяну ніч“, сцен. карт.	1'20 "
16) Ф. Дудко: „Гріх“, драм. карт. 1 дія.	0'40 "
17) В. Самійленко: „У Гайхан Бея“, 2 дії.	1'20 "
19) В. В. Білібін: „Танцюрист“, комедія 1 дія	0'60 "
20) Фр. Аляхнович: „Пташка щастя“, 3 дії.	1'20 "
21) Нікорович: „Ніч новоженців“, 1 дія.	0'40 "
22) О. Мірбо: „Злодій“, 1 дія.	0'60 "
23) А. П. Чєхов: „Набитому шляху“, драма 1 дія.	0'60 "
24) М. Майно: „Гордість“, сценічна карт. 1 дія.	0'30 "
26) Сатирично-гум. Монольоги, часть II.	0'8 "
28) Чибишева-Садовський: „Ялинка“, рїздвяна пєса на 1 дію.	0'40 "
29) Йос. Ваффіко: „Дві поради“, комедія 1 дія.	0'80 "
33) К. Полішук: „Трївожні душі“, пєса на 3 дії.	1'80 "
34) В. Білібін: „Ії недуга“, комедія 1 дія.	0'80 "
35) Трістан Бєрнар: „Примхи долї“, комедія на одну дію	0'80 "
36) Л. Андрєєв: „Дні нашого життя“, пєса на 4 дії.	
39) В. Мартинєвич: „Поколяді“, жарт на 1 дію.	0'40 "
41) С. Калинець: „Сватання в нецках“, жарт на 1 дію.	0'60 "
45) В. Мартинєвич: „Весілля з поправками“, жарт.	0'80 "
46) Клим Полішук: „Гад звїринєцький“, драмат картина в 4 відєсл.	0'40 "
47) Стєпан Качмар: „Пригоди вчать згоди“, комедія.	1'50 "
51 (I—1926) І. Трїгерби, комедія на 3 дії.	1'80 "
52 (II—1926) О. Бабій: „Родина тайна“, драма на 3 дії.	1'80 "
53 (III—1929) В. Казанівський: „Чорт не жінка“, жарт.	0'60 "
54 (IV—1926) І. Зубенко: „Горє бабїям“, оперєта на 3 дії.	1'50 "
55 (V—1926) Л. Логоцький: „Закукурїчені тітки“, 3 дії.	1'50 "
56 (VI—1926) І. Я. Луцик: „Вифлєємська ніч“, сценічна ораторія з партитурою.	3— "
57 (VII—1927) Казанівський: „Адамовї сльози“, жарт на 1 дію	0'80 "
58 (VIII—1926) Гр. Марусин: „Хоч раз його правда“.	0'80 "
59 (IX—1926) *:*: „Сатана в боцї“	0'60 "
61 (XI—1926) Гр. Марусин: „Хлопський Син“, комедія.	1'20 "
62 (XII—1926) Дм. Гункевич: „Кроваві перли“, роб. др.	2'00 "
63 (I—1927) І. Мисик: „Розшматованє серце“, фарс-сат.	0'80 "
64 (II—1927) К. Баранцевич: „Горобчик“, жарт на 1 дію.	0'80 "
65 (III—1927) І. Мисик: „Остання лекція“, сцен. карт.	0'40 "
66 (IV—1927) *:* сГ'а'ївки, сценічна картина на 1 дію.	1'20 "
67) V І. Чайківський: „Захотїла пана втратїла Івана“, комедія.	
68) (VI—1927) „Новї монольоги і деклямації“.	0'80 "
79) (VII—1927) Гр. Марусин: „Досходу сонця“, комедія.	0'80 "
70) (VIII—1927) І. Я. Луцик: „Перешкода“, 3 дії.	1'50 "
71) (IX—1927) І. Я. Луцик: „Пещена дитина“, 4 дії.	1'50 "
72) (X—1927) І. Лисєнко-Конич: „Голодний Дон-Жуан“, жарт на 1 дію.	0'60 "
73) (X—1927) А. Чужинин: „Периста Красуня“, на 1 дію.	0'60 "
74) (XII—1927) О. Коженєвський: „Верховинці“.	1'50 "

75) (I—1929) Гр. Марусин: „Пан писар”, комедія на 3 дії.	1:50 "
76) (II—1928) А. Фредро: „Які хорі, такі доктори”, комедія на 1 дію в перекладі Й. Стадника.	
77) (III—1928) М. Старицький: „Як ковбаса та чарка”.	1:50 "
78) (IV—1928) М. Омелянець: „Лихо з жінкою, лихо без жінки”, комедія на 1 дію.	0:60 "
79) (V—1928) П. Карпенко: „Заручини по смерті”, 2 дії.	1:50 "
80) (VI—1928) І. Тогобочній „Мати наймичка”, драма	1:50 "
81) (VII—1928) Гр. Марусин: „Мовчи язичку”, комедія, 1 дія	0:80 "
82) (VIII—1928) Сучасний: „Пильнуй своєї хати”, жарт	0:60 "
83) (IX—1928) В. Крижанівський: „Веселий вечір”.	0:80 "
84) (X—1928) Д. Гункевич: „Панські примхи”, жарт на 1 дію.	0:60 "
85) (XI—1928) І. Я. Л. „Вертеп”, різд. сцен. карт.	0:60 "
86) (XII—1929) Д. Весняний: „Товариські гри за бави”.	1:50 "
87) (I—1929) „Гатусь на відпочинку”, жарт на 1 дію,	0:80 "
88) (II—1929) „Шалена молодичка”, комедія на 3 дії.	1:80 "
89) (III—1929) С. Белая: „Старі гріховодники”, трагікомедія 3 дії.	1:50 "
90) (IV—1929) О. Цюк: „Замотана справа”, жарт на 1 дію.	0:80 "
91) (V—1929) О. Глум: „Безбожник”, жарт на 1 дію.	1:20 "
92) (VI—1929) Гр. Марусин: „Жінка горою”, жарт на 1 дію.	0:60 "
93) (VII—1929) Деклямації й монольоги.	0:80 "
94) (VIII—1929) „У кожного розум є”, 2 дії.	0:80 "
95) (IX—1929) Природи—вчать згоди, комедія.	1:50 "
96) (X—1929) „Закляте джерело” (з нотами).	1:20 "
97 98 (I—II—1930) „Засвітали козаченьки”, спів з нотами.	3:00 "
99) (III—1930) „Граф фон Габенікс”, жарт на 2 дії.	0:80 "
100) Лев Лотоцький „Людські язички”, комедія.	0:80 "
101) (V—1930) І. Трембицький: „Іцко сват”.	0:80 "
102) (VI—1930) І. Луцик: „Бабський бунт”, народна оперета.	1:50 "
103) (VII—1930) С. Калинець: „Знахорка Солоха”.	0:80 "
104) (VIII—1930) Е. Мисевичі „Гарна грішниця”, трагі-фарс на 2 дії з партитурою.	1:20 "
105) (IX—1930) В. Павлусевич: „Американка”, ком. на 3 дії.	1:80 "
106) (X—1930). С. Калинець: „Вуйко з Америки”, комедія.	1:20 "
107) (XI—1930) В. Некрашевич: „Закулісами”, гротеска 1 дія.	0:60 "
108) (XII—1930) В. Крижанівський: „Веселий вечір”, мон.	0:80 "
109) (I—1931) А. Будзиновський. „Підручник режисера”.	1:50 "
110) (II—1931) Дм. Гункевич: „Манівцями”, трагікомедія.	1:60 "
111) (III—1931) К. Куртлін: „Згідливе подружжя”, комедія.	0:80 "
112) (IV—1931) В. Островський: „Сучасні діти”, комедія	1:60 "
113) (V—1931) Ф. Гриневич: „Монольоги”, ч. III.	0:80 "
114) (VI—1931) Е. Рудий: „Страчене життя”, песа на 3 дії.	0:80 "
115) (VII—1931) Остап Цюк: „Любовні пригоди” ком. на 2 дії.	0:80 "
116) (VIII—1931) Р. Сливка: „Такий світ настав” жарт	0:60 "
117) (IX—1931) М. Гоголь: „Кохання в мішках” 1 дія з парт.	1:20 "
118) (X—1931) „Сатана в бочці” (нов. наклад	0:60 "
119) (I—1832) „Бо хто не ризикує” ревія	0:80 "
120) (II—1932) „Сміх на видівні” монольоги	0:80 "
121) (III—1932) „Святомиколаївські вичеринки”	0:80 "
122) (IV—1932) М. Когут: „Данило Чарівник”, комедія.	1:20 "
123) (I—1933) О. Цюк: „Военна Заверуха”, трагікомедія.	1:20 "

Окрім вище згаданих видань „Театральної Бібліотеки” можна
набути в нашій редакції наступні твори.

1) А. Чехов: „Ювилей”, комедія.	1:60 "
2) А. Франс: „Чоловік, що одружився з німою”,	1:60 "
3) Л. Андреев: „Прегарні Сабинянки”, комедія-сатир.	1:60 "
4) Даніель Ріш: „Відвідини”, комедія 1 дія.	1:60 "
5) Чебишева-Садовський: „Самотній улісі”, 1 дія.	0:40 "
6) Галина Орлівна: „Князівна жаба”, дігоча песа.	0:40 "
7) Тойж авторки: „Христова ялинка”, 3 дії.	0:40 "
8) М. Васків: „Де Бога нема”, сцен. карт. 1 дію	0:80 "
9) О. Партицький: „Млин”, драма.	1:60 "
10) І. Гушалевиц: „Підгіряне”, м'єльдр.	1:50 "